

هوا حکیم

آشنایی با مراجع قضایی و انتظامی

قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران

قوه مجریه	شورای نگهبان	طرح	اصل تفکیک قوا
قوه مقننه		لایحه	
قوه قضائیه			
		(اصل ۱۱۵۶ الی ۱۷۴)	
تایید: اعلام توسط ریاست جمهوری در روزنامه رسمی			
رد: مجمع تشخیص مصلحت نظام			

اصل ۱۵۶: قوه قضائیه، قوه ای است مستقل که پشتیبان حقوق فردی و اجتماعی و مسئول تحقق بخشیدن به عدالت و عهده دار وظایف و...

اصل ۱۵۷: تعیین مجتهد عادل و آگاه به امور قضایی و مدیر و مدبر از سوی مقام رهبری به عنوان رئیس قوه قضائیه.

اصل ۱۶۰: وزیر دادگستری مسئول روابط قوه قضائیه با قوه مجریه و قوه مقننه.

مراجع قضایی: مراجعی هستند که به موجب قانون تشکیل شده به دعاوی، جرایم و سایر امور رسیدگی نموده و نهایتاً مبادرت به صدور رأی می نمایند.

*در مواردی که در دادگاه های عمومی حقوقی و خانواده رسیدگی می گردد در دو مرحله بدوی و تجدید نظر و در بعضی موارد قابل رسیدگی در دیوان عالی کشور است.

*در مواردی که به جرایم رسیدگی می گردد در معیت دادگاه های کیفری دو و یک و انقلاب و نظامی و ویژه روحانیت دادرسی ها به ریاست دادستان و به تعداد لازم بازپرس و دادیار تشکیل که پس از ارجاع پرونده ها قرار به جلب دادرسی و کیفرخواست به دادگاه های صالح رسیدگی کننده ارسال و در بعضی موارد استثنایی از جمله در جرایم منافی عفت مستقیماً در دادگاه رسیدگی می گردد.

*در رسیدگی به تخلفات انتظامی قضات نیز در بعضی موارد دادرسی انتظامی ابتدا بررسی و اتخاذ تصمیم و سپس در دادگاه انتظامی قضات رسیدگی می نماید.

مراجع عمومی (بدوی و تجدیدنظر):

دادگاه های عمومی حقوقی: یک قاضی (دادرس یا رئیس) به تمام دعاوی حقوقی غیر از آن چه قانون استثنا کرده است.

دادگاه خانواده: (یک قاضی و یک قاضی مشاور زن) صلاحیتها از جمله: نکاح دائم و موقت ازدواج مجدد، شرایط ضمن العقد، طلاق، فسخ نکاح، بذل مدت و انقضاء مدت، مهریه، نفقه، اجرت المثل، نحل، جهیزیه، حضانت و ملاقات طفل، نسب، نشور و تمکین، حکم رشد، نصب قیم و ناظر، ضم امین و عزل آن ها و ...

دادگاه کیفری دو: یک قاضی (رئیس یا دادرسی علی البدل) رسیدگی به تمام جرایم مگر آنچه که به موجب قانون در صلاحیت مرجع دیگری باشد (ماده ۳۰۱ ق.آ.د.ک)

دادگاه کیفری یک: (یک رئیس و دو مستشار و رسمیت با دو عضو) صلاحیت ها: جرایم موجب مجازات قطع عضو و جنایات عمدی علیه تمامیت جسمانی با میزان نصف دیه کامل یا پیش از آن، جرایم موجب مجازات تعزیری درجه سه و بالاتر، جرایم سیاسی و مطبوعاتی (با حضور هیات منصفه) (ماده ۳۰۲ ق.آ.د.ک)

دادگاه اطفال و نوجوانان: (یک قاضی و یک مشاور) با صلاحیت رسیدگی به کلیه جرایم اطفال و افراد کمتر از ۱۸ سال تمام.

شورا های حل اختلاف: با حضور سه عضو و در معیت قاضی شورا در صلاحیت صلح و سازش (ماده ۸ ق.ش.ح.ا) و دعاوی راجع به اموال منقول تا ۲۰۰ میلیون ریال، تخلیه عین مستاجر (به جز دعاوی سرقتی)، تعدیل اجاره بها، صدور گواهی حصر وراثت، تحریر ترکه، مهر و موم ترکه و رفع آن و ادعای اعسار و دعاوی خانواده مهریه، جهیزیه، نفقه تا نصاب ۲۰۰ میلیون ریال و تامین دلیل و جرایم تعزیری جزای درجه هشت (ماده ۹ ق.ش.ح.ا) رسیدگی و مرجع تجدید نظر آن دادگاه عمومی حقوقی است.

مراجع اختصاصی (بدوی و تجدید نظر):

دادگاه انقلاب: (یک رئیس و دو مستشار و رسمیت با دو عضو در جرایم الف، ب، پ، ت ماده ۳۰۲ ق.آ.د.ک و دیگر موارد یک قاضی (رئیس، دادرس علی البدل، مستشار)) صلاحیت ها: جرایم علیه امنیت داخلی و خارجی، محاربه و افساد فی الارض، بغی، تبانی و اجتماع علیه جمهوری اسلامی ایران یا اقدام مسلحانه یا احراق، تخریب و اتلاف اموال به منظور مقابله با نظام، تمام جرایم مربوط به مواد مخدر، روان گردان و پیش ساز های آن و قاچاق اسلحه، مهمات و اقلام و مواد تحت کنترل، توهین به مقام بنیان گذار جمهوری اسلامی ایران و مقام رهبری و مواردی که به موجب قوانین خاص در صلاحیت این دادگاه است. (ماده ۳۰۳ ق.آ.د.ک)

سازمان قضایی نیرو های مسلح جمهوری اسلامی ایران: رسیدگی به جرایم و وظایف خاص نظامی و انتظامی نیرو های مسلح به جز جرایم در مقام ضابط دادگستری در سازمان قضایی نیروهای مسلح همانند دادگاه های کیفری دو و یک با یک یا چند قاضی رسیدگی می شود. (ماده ۵۹۷ ق.آ.د.ک)

سازمان قضایی شامل دادسرا، دادگاه های نظامی دو و یک و تجدید نظر نظامی و دادگاه های نظامی دو و یک و تجدید نظر نظامی در زمان جنگ می باشد. (ماده ۵۸۳ ق.آ.د.ک)

دادگاه ویژه روحانیت: رسیدگی به جرایم و وظایف خاص روحانیون در دادسرا و دادگاه طبق اصول ۵ و ۵۷ قانون اساسی رسیدگی می شود.

دیوان عدالت اداری: طبق اصل ۱۷۳ قانون اساسی به منظور رسیدگی به شکایات و تظلمات و اعتراضات مردم نسبت به مامورین یا واحد ها یا آیین نامه های دولتی و احقاق حقوق آن ها دیوان عدالت اداری تحت نظر ریاست قوه قضائیه تشکیل می شود و دارای قانون و آیین دادرسی خاص می باشد.

دادگاه انتظامی قضات: به منظور رسیدگی به تخلفات قضات دادسرا و دادگاه اختصاصی بر اساس شکایات اشخاص حقیقی یا حقوقی یا مراجع ذی ربط تشکیل شده است.

دیوان عالی کشور: بالاترین مرجع رسیدگی و در رأس همه دادگاه های کشور به منظور نظارت بر اجرای صحیح قوانین در دادگا ها و ایجاد وحدت رویه و مسئولیت های محوله دیوان عالی کشور تشکیل گردیده است.

سازمان زندان ها و اقدامات تامینی و تربیتی کشور: در کلیه موارد صدور قرار های بازداشت یا منتهی به بازداشت متهمین و اجرای احکام مجازات های حبس مجرمین و همچنین نگهداری اطفال زیر ۱۸ سال در محل های مناسب دارای قانون اقدامات تامینی و تربیتی کشور و طبق قوانین و آیین نامه های مصوب تحت مسئولیت و نظارت قوه قضائیه سازمان زندان ها و اقدامات تامینی و تربیتی کشور تشکیل گردیده است.

سازمان ثبت اسناد و املاک کشور: از زیر مجموعه های قوه قضائیه سازمان ثبت اسناد و املاک کشور است که از جمله در رابطه با تنظیم اسناد در دفتر خانه های اسناد رسمی و تا مراحل اجرای اسناد رسمی و همچنین ثبت املاک و نظارت بر صدور اسناد و نقل و انتقالات و غیره بر اساس قانون ثبت تحت مسئولیت و نظارت قوه قضائیه تشکیل می گردد.

سازمان بازرسی کل کشور: در کلیه موارد اعلام تخلفات و سوء جریان های اداری و مالی وزارت خانه ها و نهاد های انقلابی و موسسات و شرکت های دولتی و وابسته به دولت و شهرداری ها تحت مسئولیت و نظارت قوه قضائیه سازمان بازرسی کل کشور تشکیل گردیده است.

موارد دیگر: قوه قضائیه در بسیاری از موارد به عنوان مرجع نظارتی یا تصمیم گیرنده در صدا سیما، دیوان محاسبات عمومی، شورای نگهبان، انتخابات ریاست جمهوری و مجلس شورای اسلامی، انتصاب و عزل قضات در دادسراها، دادگاه ها، هیات حل اختلاف ثبتی، هیات حل اختلاف اداره کار، کمیسیون های ماده ۱۰۰ و ماده ۷۷، هیات حل اختلاف مالیاتی و مراجع شبه قضایی و غیر قضایی و ... اقدام می نماید.

مراجع انتظامی:

نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۷۰ از ترکیب شهربانی و زاندارمری و کمیته انقلاب اسلامی تشکیل که از بسیج و سپاه پاسداران انقلاب اسلامی نیز در مسائل ضابط یا امنیت داخلی استفاده می گردد.

*نیروی انتظامی دارای سه بخش فرماندهی، حفاظت اطلاعات و عقیدتی سیاسی است.

*نیروی انتظامی به عنوان پلیس امنیت اجتماعی و اخلاقی، مبارزه با مواد مخدر، پیشگیری و عملیات، نظام وظیفه، صدور گذرنامه و راهنمایی و رانندگی (راهور) و... انجام وظیفه می نماید.

*پلیس آگاهی نیروی انتظامی به عنوان یک نیروی متخصص از جمله در مبارزه با قاچاق، کشف جرایم، بازرسی و تحقیق، حفظ آثار و دلایل جرم، دستگیری متهمین و مجرمین و ممانعت از فرار و مخفی شدن آن ها، تشخیص هویت و کشف علمی جرایم انجام وظیفه می نماید.

*نیروی انتظامی به عنوان ضابطان دادگستری تحت نظارت و تعلیمات دادستان در کشف جرایم، حفظ آثار و علائم و جمع آوری ادله وقوع جرم، شناسایی، یافتن و جلوگیری از فرار و مخفی شدن متهم، تحقیقات مقدماتی، ابلاغ اوراق و اجرای تصمیمات قضایی تشکیل و به عنوان ضابط عام و خاص مواد ۲۸ تا ۶۳ قانون آیین دادرسی کیفری انجام وظیفه می نماید.

نحوه رسیدگی در دادگاه های عمومی و خانواده:

۱) دادخواست از طریق سامانه خدمات قضایی به دادگاه های ذی صلاح با ضم کلیه اسناد و مدارک و پرداخت هزینه دادرسی مالی و غیر مالی.

۲) رسیدگی در مراحل بدوی و تجدید نظر و بعضی موارد دیوان عالی کشور.

۳) اجرای احکام حقوقی دادگستری و خاتمه پرونده.

نمونه دعوای حقوقی:

خواسته: الزام به انتقال رسمی ملک -- « استعلام از اداره ثبت اسناد و املاک و تایید مالکیت خوانده --» دعوت از طرفین -- « رسیدگی با توجه به ادله اثبات دعوی (اقرار، اسناد، شهادت، سوگند) --» ارجاع به کارشناس رسمی دادگستری، استعلام -- « صدور حکم --» تجدید نظر خواهی از سوی اصحاب دعوی (خواهان/خوانده) -- « رسیدگی و صدور حکم دادگاه تجدید نظر --» قطعیت حکم -- « صدور برگ اجرائیه از سوی دادگاه بدوی --» ارسال به اجرای احکام حقوقی و خاتمه پرونده.

نمونه دعوای خانوادگی:

خواسته -- « طلاق به درخواست زوج --» تشکیل جلسه دادرسی -- « ارجاع به داوران زوج و زوجه --» تعیین تکلیف مهریه، نفقه، اجرت المثل، حضانت و ... -- « رسیدگی با توجه به ادله اثبات دعوی (اقرار، اسناد، شهادت و سوگند) --» بعضی موارد ارجاع به کارشناس -- « صدور حکم --» تجدید نظر خواهی از سوی اصحاب دعوی (خواهان/خوانده) -- « رسیدگی و صدور حکم دادگاه تجدید نظر --» قطعیت حکم -- « صدور برگ اجرائیه در مواردی که لازم است و صدور گواهی جهت دفتر خانه طلاق در ثبت آن و خاتمه پرونده.

نحوه رسیدگی در دادگاه های کیفری دو و یک:

- ۱) تقدیم شکایت به دادستان یا معاون دادستان و تشکیل پرونده در دادرسی و رسیدگی ابتدایی دادیار، بازپرس و در صورت صدور قرار جلب به محاکمه و کیفرخواست (به استثناء بعضی موارد) با ضم کلیه مدارک و اسناد و تحقیقات انجام شده توسط ضابطین عام و خاص حسب صلاحیت به دادگاه های کیفری دو و یک.
- ۲) رسیدگی در مراحل بدوی و تجدید نظر و در بعضی موارد دیوان عالی کشور.
- ۳) اجرای احکام کیفری و خاتمه پرونده.

نمونه شکایت کیفری:

شکایت-- « صدور چک بلامحل--» رسیدگی توسط دادیار یا بازپرسی یا ارجاع به نیروی انتظامی و انجام تحقیقات مقدماتی-- « صدور قرار جلب به دادرسی و کیفرخواست--» رسیدگی دادگاه کیفری دو و صدور حکم با توجه به ادله اثبات دعوی (اقرار، اسناد، شهادت، سوگند، علم قاضی و ...) تجدید نظر خواهی از سوی اصحاب دعوی (شاکی/متهم)-- « رسیدگی و صدور حکم تجدید نظر--» قطعیت حکم-- « ارسال پرونده به اجرای احکام کیفری--» اجرای حکم و خاتمه پرونده.

موفق و مؤید باشید

مجید بنکدار

مشاور حقوقی گروه همگام